



USAID
ОТ АМЕРИКАНСКОГО НАРОДА



EcoPartner
эко-консалтинговая и юридическая компания

Ишкер үчүн текшерүү учурундагы колдонмо

Бишкек 2015-ж.

МАЗМУНУ	Бети
I. Текшерүүлөр жөнүндө жалпы жоболор	3
1.1. Текшерүүлөр жөнүндө мыйзамдар	3
1.2.Текшерүүлөрдү жүзөгө ашыруунун негизги принциптери	4
1.3. Текшерүүлөр түшүнүгү жана түрлөрү	7
II. Текшерүүнү жүргүзүү процедурасы	10
2.1. Текшерүүнүн башталышы	10
2.2. Текшерүүнү жүргүзүү мөөнөттөрү	15
2.3. Текшерүүнү жүргүзүүдөгү чектөөлөр	16
2.4. Мамлекеттик контролдоочу органдын жана анын кызмат адамдарынын укуктары жана милдеттери	17
2.5. Ишкердик субъектисинин укуктары жана милдеттери	19
2.6. Текшерүүнү аяктоо	20
III. Контролдук текшерүү	25
3.1. Контролдук текшерүү түшүнүгү	25
IV. Мамлекеттик контролдоочу органдын жана анын кызмат адамдарынын чечимдерин, аракеттерин (аракетсиздиктерин) даттануу	26
4.1. Мамлекеттик контролдоочу органдын жана анын кызмат адамдарынын чечимдерин, аракеттерин (аракетсиздиктерин) даттанууга укук	26
4.2. Даттануу процедурасы	26
V. Кайталап текшерүү	32
5.1. Кайталап текшерүү түшүнүгү	32
VI. Рекомендацияланылуучу НУАлардын тизмеси	32
Тиркеме 1. Ишкердик субъекттерин инспектордук текшерүүлөдү каттоо китеби	33
Тиркеме 2. Ишкердик субъектти текшерүү жүргүзүүгө тапшырма	34
Тиркеме 3. Мамлекеттик контролдоочу органдын (кызмат адамынын) аракетин арыз	36
Тиркеме 4. Нормативдик эмес укуктук актыны жараксыз деп таануу жөнүндө АРЫЗ	37

I. ТЕКШЕРҮҮЛӨР ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР

1.1. Текшерүүлөр жөнүндө мыйзамдар

Бүгүнкү күндө ишкердиктин субъектилери Мамлекеттик контролдоо органдары тарабынан жүзөгө ашырылып жаткан ар кандай түрдөгү текшерүүлөр менен улам көп бет келүүдө. Көптөгөн ишкердик субъектилеринин жетекчилеринде “текшерүү” сөзү Н.В.Гоголдун “Текшерүүчү” чыгармасынын белгилүү каармандарынын сезимдерин жаратат, мына ошондуктан ишкердик субъектиси анын ишмердүүлүгүн текшерүүдө өзүнүн укуктары менен милдеттерин толук өлчөмдө билүүсү өтө маанилүү.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык, Мамлекеттик контролдоочу орган ишкердик субъектилерин текшерүүнү жүзөгө ашырууда “Ишкердик субъектилерин текшерүүнү жүргүзүү тартиби жөнүндө” Кыргыз Республикасынын 2007-жылдын 25-майындагы мыйзамын жетекчиликке алууга тийиш, аны менен текшерүүлөрдү жүргүзүү, ыйгарымдуу органдардын укуктары жана милдеттери аныкталган жана ишкердик субъектилеринин ишмердүүлүгүнө мыйзамсыз кийлигишүүдөн, ошондой эле ишкердик субъектилеринин укуктарын коргоо тартиби белгиленген. Аталган мыйзамдын негизинде Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобо иштелип чыккан жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2007-жылдын 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген, анда текшерүүлөрдү жүргүзүү процедурасы жана жүрүшү аныкталган жана текшерүү кагаздары киргизилген. Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кенешинин 2008 жылдын 20 июндагы N 553 – IV “Ыйгарым укуктуу органдарды бекитүү тизмеги жөнүндө” токтому күчүнө кирген, ага 13 гана мамлекеттик контролдоочу органдар (МКО) бекитилген. Биз тараптан текшерүү боюнча негизги ченемдик укуктук актылар айтылды.

Бирок, практика көрсөткөндөй, дайыма эле ишкерлер өз милдеттенмелеринин аткарылуусун жана укуктарынын корголуусун талаптагыдай биле беришпейт. Өз кезегинде, биз ишкерлердин жадына жогоруда көрсөтүлгөн нормативдик документтердин жоболорун жеткирүү милдетин албайбыз, а текшерүү жүргүзүү учурунда өзүн ишенимдүү сезиши, ошондой эле зарыл учурда укугун коргой алышы үчүн көңүл бурууга тийиш болгон негизги нерселерди гана чагылдыргыбыз келет.

Жогоруда көрсөтүлгөн нормативдик укуктук актылар төмөнкүлөр тарабынан жүргүзгөн текшерүүлөргө жайылтылбай тургандыгын дароо белгилеп кетели:

- Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы;
- ишкердик субъектилерин кылмыш-жаза, административдик, жарандык, аткаруучулук сот өндүрүшүнүн алкактарында текшерүүнү жүзөгө ашырып жаткан органдар;

- жол коопсуздугун камсыз кылуу максатында Кыргыз Республикасынын ички иштер органдары;
- Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасындагы өткөрүү пункттарында чек ара, бажы, иммиграциялык, санитардык, карантиндик, фитосанитардык, ветеринардык контролду жүзөгө ашыруучу органдар;
- Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысы;
- Кыргыз Республикасынын Транспорт жана коммуникациялар министрлигине караштуу Мамлекеттик транспорт инспекциясы.

1.2. Текшерүүлөрдү жүзөгө ашыруунун негизги принциптери

Текшерүүлөрдү жүргүзүүдө Мамлекеттик контролдоочу орган менен ишкердик субъектисинин ортосундагы өз ара мамилелер төмөнкү принциптерге негизделет¹:

1. Ишкердик субъектилеринин ак ниеттүүлүгү презумпциясына.

Бул принцип Мамлекеттик контролдоочу орган андай эмес экенин далилдегенге чейин ишкердик субъектиси Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын жана талаптагыдай тартипте ратификацияланган эл аралык келишимдердин талаптарын ак ниет аткаруучу деп тааныла тургандыгын билдирет.

2. Милдеттүү талаптарды белгилеген Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын карама-каршылыктары жана айкын эместиктери ишкердик субъектилерине каршы пайдаланыла албайт.

Бул норма мыйзамдардагы бардык карама-каршылыктар ишкердин пайдасына түшүндүрүлө тургандыгын белгилейт. Бул учурда **мыйзамдардын карама-каршылыгы** катарында ал ишкердик субъектисине мыйзамдар менен аныкталган өз милдеттенмелерин так аныктоого же аткарууга мүмкүндүк бербеген бири-бирине карама-каршы келген эки же андан көп нормалардын болушу түшүнүлөт. Мыйзамдардын **айкын эместиги** катарында боштук, механизмдердин жана процедуралардын жоктугу, учурдагы нормада так эмес же бир маанидеги эмес аныктаманын болушу түшүнүлөт, бул да ишкердик субъектисине бир мааниде аныктоого же өз милдеттенмелерин аткарууга мүмкүндүк бербейт.

3. Эгерде ишкердик субъектиси өз ишмердигинде укуктун башка нормасына карама-каршы келген нормасын колдонсо, анда анын аракети талаптагыдай болуп саналат жана мыйзамга каршы деп эсептелбейт.

4. Ишкердик субъектилеринин ишмердүүлүгүнө кийлигишпөө.

¹ “Ишкердик субъектилерине текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө” КРнын мыйзамынын 3-беренеси

Ишкердик субъектилеринин ишмердүүлүгүнө текшерүүлөр жөнүндө мыйзамдарда каралбаган мыйзамсыз кийлигишүү Мамлекеттик контролдоочу органдын жана анын кызмат адамдарынын жоопкерчилигине (административдик, кылмыш-жаза) алып келет.

5. Мамлекеттик контролдоочу органдын ишмердүүлүгүндөгү мыйзамдуулук, объективдүүлүк жана маалымдуулук.

Бул талап ишкердик субъектилерине коюлушу мүмкүн болгон бардык милдеттүү талаптар Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен гана белгиленүүгө тийиштигин билдирет. Текшерүүлөрдү жүргүзүү тартибине жана процедураларына талаптар Кыргыз Республикасынын территориясында бирдиктүү болуп саналат жана ишкердик субъектисинин жайгашкан ордуна, ишмердүүлүгүнө жана уюштуруучуларынын (катышуучуларынын, мүчөлөрүнүн), кызмат адамдарынын социалдык жана улуттук таандуулугуна жана жарандыгына, уюштуруу-укуктук формасына жана менчик формасына карабастан бирдиктүү болуп саналат.

Текшерүүлөрдү жүргүзүү процессинде Мамлекеттик контролдоочу орган тарабынан колдонулуучу мыйзамдардын жана мыйзамдык актылардын тизмеси жана реквизиттери, бекитилген текшерүү пландары жана текшерүү баракчалары, текшерүүлөрдө колдонулуучу башка документтердин формалары Мамлекеттик контролдоочу органдын имаратында ачык жеткиликтүү жерлерде, Мамлекеттик контролдоочу органдын расмий сайтында жайгаштырылууга, массалык маалымат каражаттарында жарыяланууга жана ишкердиктин субъектисине анын суроо-талабы боюнча каалаган убакта берилүүгө тийиш.

6. Текшерүүлөрдү жүргүзүүдө ведомстволук жана ведомстволор аралык контролдон кайталануусунун жол берилгистиги.

Бул принцип ишкердик субъектисинин Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамынын төмөнкү максатта текшерүүсүнө жол бербөө укугунда турат:

- ишкердик субъектисинин ишмердүүлүгүн мурда текшерилген мөөнөттө пландуу текшерүү жүргүзүү;

- ишкердик субъектисин ал боюнча мурда башка Мамлекеттик контролдоочу орган тарабынан, анын ичинде комплекстүү текшерүүнүн жүрүшүндө тешерүү жүргүзүлгөн предмет боюнча текшерүү жүргүзүү.

7. Мамлекеттик контролдоочу органдын текшерүүлөрүн жүргүзүүнү финансылоо мамлекеттик бюджеттин каражаттарынан гана жүзөгө ашырылат.

Ишкердик субъектисинин Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамынын ал ишкердик субъектисинин түз чыгымдарына алып келүүчү текшерүү менен байланышкан талаптарын аткарбоого укугу бар. Мамлекеттик контролдоочу органга жана

анын кызмат адамдарына текшерүүнү жүргүзүү убагында ишкердик субъектисинен накталай формада штрафтарды жана башка төлөмдөрдү алууга **тыюу салынарына** өзгөчө көңүл буруу керек, а бардык эсептешүүлөр тийиштүү банктык эсептешүү эсептери жана кредиттик-кассалык мекемелер аркылуу гана жүргүзүлүүгө тийиш. Кызмат адамдарына текшерүүлөрдү жүргүзүүнүн натыйжасында мамлекеттин кирешесине келип түшүүчү финансылык жана административдик санкциялардын жана башка төлөмдөрдүн суммасынан кандайдыр-бир которууларды алууга да тыюу салынат.

8. Текшерүүгө жаткан милдеттүү талаптарды мыйзамдар менен гана белгилөө.

Бул **мыйзамдар менен түз каралбаган** талаптар ишкердик субъектилерин тарабынан аткарылышы үчүн Мамлекеттик контролдоочу орган тарабынан **милдеттүү катарында талап кылына албай тургандыгын**, а рекомендациялануучу мүнөзгө ээ жана **ишкердик субъектисинин өзүнүн чечими боюнча гана** колдонула ала тургандыгын билдирет. КРнын мыйзамдарында болгон милдеттүү эмес талаптарды (нормативдик укуктук актылар менен бекитилбеген стандарттарды, жоболорду, инструкцияларды ж.б.) аткарбагандык үчүн Мамлекеттик контролдоочу орган санкцияларды колдоно албайт.

9. Аларды сактоо текшерүүгө жаткан милдеттүү талаптарды белгилөөчү Кыргыз Республикасынын нормативдүү укуктук актылары жөнүндө ыйгарымдуу органдар тарабынан ишкердик субъектилерин милдеттүү маалымдоо.

Бул принцип кызмат адамы ишкердик субъектисинин талабы боюнча ал өзү текшерүү жүргүзүүдө өз талаптарын негиздеп жаткан нормативдүү укуктук актыны берүүгө милдеттүү экенин тастыктайт. Мамлекеттик контролдоочу органдар аларды сактоо текшерилүүгө жаткан милдеттүү талаптарды белгилеген Кыргыз Республикасынын нормативдик укуктук актылары жөнүндө маалыматты Мамлекеттик контролдоочу органдын имаратында ачык жеткиликтүү жерлерде, Мамлекеттик контролдоочу органдын расмий сайтында жайгаштырууга, массалык маалымат каражаттарында жарыялоого тийиш.

10. Текшерүүлөрдү жүргүзүүнүн үзгүлтүксүздүгү жана оперативдүүлүгү.

Бул принцип текшерүүнү белгиленген мөөнөт аралыгында толук жана максималдуу тез жүзөгө ашырууда жана текшерүүнүн мөөнөтүнүн жүрүшүн мыйзам менен белгиленбеген себептер боюнча үзүүгө жол берилгистигинде турат.

1.3. Текшерүүлөр түшүнүгү жана түрлөрү



Ошентип, “текшерүү” деген эмне?

“Ишкердик субъектилерине текшерүү жүргүзүү тартиби жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамы бизге бул терминдин так аныктамасын берет.

Текшерүү – бул ишкердик субъектилеринин тарабынан алардын ишмердүүлүгүн жөнгө салуучу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын сакталуусу боюнча мамлекеттик контролдун же көзөмөлдүн ар кандай формасы². Аракеттеги мыйзамдар текшерүүлөрдүн төмөнкү түрлөрүн белгилейт:

- пландуу;
- пландан тышкары;
- контролдук;
- кайра текшерүү.



Ишкердик субъектилеринин ишмердүүлүгүн текшерүүлөргө тиешелүү маалымат, ошондой эле текшерүү барактарында болгон суроолордун тизмеси же Сиздин ишкана үстүдөгү жылдын текшерүүлөрүнүн планына киргизилгендиги менен Кыргыз Республикасынын Экономика министрлигинин расмий порталынан: www.proverka.kg. же МКОнун сайтынан таанышууга же билүүгө болот.

Ошентип, **пландуу текшерүү** – бул Мамлекеттик контролдоочу орган тарабынан текшерүүлөрдү жүргүзүү планына ылайык, текшерилүүчү ишкердик субъектисинин турган, анын катталган орду же экономикалык ишмердүүлүк орду боюнча жүргүзүлүүчү текшерүү³.

Пландуу текшерүү жүргүзүү үчүн негиз болуп – пландаштырылган мезгилдин башталышынан 30 күн мурда Кыргыз Республикасынын Экономика министрлиги бекиткен кварталдык план саналат. Практикада пландаштырылган мезгил КР Экономика Министирлиги менен макулдашуусуна чейин МКОнун жетекчиси менен бекитилет.

Пландуу текшерүүлөрдү жүргүзүүнүн мезгилдүүлүгү Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2012-жылдын 18-февралындагы №108 токтому менен бекитилген

² “Ишкердик субъектилерине текшерүү жүргүзүү тартиби жөнүндө” КРнын мыйзамынын 2-бер.

³ КРнын Өкмөтүнүн 2007-жылдын 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерине текшерүү тартиби жөнүндө жобонун 3.2.1.-п.

критерийлердин негизинде ишкердик субъектисине ыйгарылган тобокелчилик даражасы менен аныкталат.

Текшерүүгө жаткан бардык ишкердик субъектилери тобокелчиликтин үч даражасынын бирине киргизилет: **жогорку, орто жана олуттуу эмес**. Тобокелчилик даражасынан улам пландуу текшерүүлөрдүн мезгилдүүлүгү да аныкталат:

- **тобокелчиликтин жогорку даражасы бар субъектилер үчүн – жылына бир жолудан көп эмес,**
- **тобокелчиликтин орто даражасы бар субъектилер үчүн – 3 жылда бир жолудан көп эмес,**
- **тобокелчиликтин олуттуу эмес даражасы бар субъектилер үчүн – 5 жылда бир жолудан көп эмес.**



Субъект үчүн тобокелчилик даражасын аныктоо мүмкүн болбогон учурда, бул субъект тобокелчиликтин олуттуу эмес даражасындагы субъектилердин тобуна тиешелүү деп эсептелет.

Ал санитардык-эпидемиологиялык контроль органдары тарабынан жүргүзүлүүчү жогорку санитардык-эпидемиологиялык тобокелчилиги бар объектилерди жана тобокелчиликтин жогорку даражасы бар, ветеринардык көзөмөл жана курчап турган чөйрөнү коргоо органдары жүзөгө ашыруучу текшерүүлөр зарылчылыгына жараша өткөрүлөт.

Жогору эпидемиологиялык тобокелчилиги бар объектилер болуп алардын ишмердүүлүгү же өндүрүп жаткан продукциясы калктын санитардык-эпидемиологиялык бакубаттуулугу тармагындагы мыйзамдардын талаптарын бузууда тамак-аштан уулануунун келип чыгышына жана калк арасында инфекциялык ооруп калуулардын кескин көбөйүшүнө алып келиши мүмкүн болгон объектилер санала тургандыгын белгилеп коюу керек⁴.

Пландан тышкары текшерүү – бул Мамлекеттик контролдоочу орган тарабынан текшерүүлөрдү жүргүзүүнүн бекитилген планынан тышкары жүргүзүлүүчү текшерүү⁵.

Пландан тышкары текшерүү жүргүзүү үчүн негиз болуп төмөнкүлөр саналат:

⁴ КРнын Өкмөтүнүн 2011-ж. 26-октябрындагы №679 токтому менен бекитилген Жогорку эпидемиологиялык тобокелчилик объектилеринде ишкердик субъектилерин пландуу текшерүүлөрдү жүргүзүүдө тобокелчиликти баалоонун критерийлери жөнүндө жобонун 2-п.

⁵ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерине текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 3.2.2-п.

- ишкердик субъектисинин пландан тышкары текшерүү жүргүзүү жөнүндө жазуу жүзүндөгү арызы;
- ыйгарымдуу орган тарабынан ишкердик субъектиси тарабынан КРнын мыйзамдарынын талаптарын бузуу фактылары жөнүндө маалыматтарды алуусу;
- ишкердик субъектиси тарабынан андай учурда адамдардын өмүрүнө жана ден соолугуна, мүлккө, курчап турган чөйрөгө зыян келтирилиши мүмкүн болгон технологиялык процессти бузуу, курулуштардын, жабдуулардын иштен чыгуусу, авариялык кырдаалдын келип чыгуусу;
- ишкердик субъектиси тарабынан арыз берүүчүнүн укуктарын жана кызыкчылыктарын бузуу жөнүндө документтерди, материалдарды жана башка тастыктоочу документтер тиркелүү менен жеке же юридикалык жактын жазуу жүзүндөгү арызы.



Мамлекеттик контроль органына кайрылган адамдын фамилиясын, атын, атасынын атын жана турган жерин аныктоого мүмкүндүк бербеген арыздар текшерүү жүргүзүү үчүн негиз боло албайт.

Контролдук текшерүү – мурдагы текшерүүдө аныкталган бузуулардын ишкердик субъектилери тарабынан четтетилишин текшерүү.



Контролдук текшерүүлөр ишкердик субъектисине белгиленген бузууларды четтетүү үчүн берилген мөөнөт өткөндөн кийин гана жүргүзүлө алат

Контролдук текшерүүнү жүргүзүүнүн максаты болуп – мурдагы текшерүүдө аныкталган бузуулар ишкердик субъектиси тарабынан четтетилгенин аныктоо саналат.

Эгерде сиз текшерүү жүргүзүүдө Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамдары текшерүү жүргүзүүдө өзүнүн аракеттери (аракетсиздиги) менен сиздин укуктарыңызды бузууда деп болжолдосоңуз, текшерүүнү натыйжасын жогору турган ыйгарымдуу органга же түз сотко даттанууга укуктуусуз.

Кайра текшерүү – бул ишкердик субъектисинин пландуу текшерүүнүн натыйжаларына байланышкан жана алар текшерүү актысында чагылдырылбаган же ачык эмес чагылдырылган айрым нерселерин тактоо үчүн даттануусунун негизинде жүргүзүлүүчү текшерүү.⁶

⁶ “Ишкердик субъектилерине текшерүү жүргүзүү тартиби жөнүндө” КРнын мыйзамынын 2-бер.



Ишкердик субъектиси тарабынан даттанылган пландуу текшерүүнүн натыйжасы гана кайра текшерүүгө жатат.

II. ТЕКШЕРҮҮНҮ ЖҮРГҮЗҮҮ ПРОЦЕДУРАСЫ

2.1. Текшерүүнүн башталышы

Алгач текшерүүнүн субъектилери болуп саналган жана аларды жүргүзүү укугуна ээ мамлекеттик органдардын тизмеси менен таанышуу зарыл.

Текшерүүнүн субъектилери болуп мамлекеттик контроль органдары – алар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык контролдук-көзөмөл функцияларын аткарган мамлекеттик органдар же өз алдынча башкаруу органдары (эгерде аларга мыйзамдар менен белгиленген тартипте текшерүүлөрдү жүргүзүү боюнча ыйгарымдар берилсе) саналат.

Төмөндө “Ишкердик субъектилерин текшерүүнү жүргүзүүгө укугу бар ыйгарымдуу органдардын тизмесин бекитүү жөнүндө” КРнын Жогорку Кеңешинин 2008-ж. 20-июнундагы №553-IV токтому менен бекитилген текшерүүлөрдү жүргүзүүгө ыйгарымдарга ээ мамлекеттик органдардын жабык тизмеси берилген :

1. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик бажы кызматы.
2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Финансы рыногун жөнгө салуу жана көзөмөлдөө мамлекеттик кызматы.
3. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик байланыш агенттиги.
4. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу санитардык, ветеринардык жана фитосанитардык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекция.
5. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу экологиялык жана техникалык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекция.
6. Кыргыз Республикасынын Экономика министрлигине караштуу метрологиялык көзөмөл боюнча мамлекеттик инспекция.
7. Кыргыз Республикасынын Экономика министрлигине караштуу Атаандаштыкты өнүктүрүү боюнча департамент.
8. Кыргыз Республикасынын саламаттыкты сактоо министрлигине караштуу Оорулардын профилактикасы жана экспертиза департаменти.
9. Кыргыз Республикасынын саламаттыкты сактоо министрлигине караштуу Дары-дармек менен камсыздоо жана медициналык техника департаменти.
10. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине караштуу баалуу металлдар департаменти.

11. Кыргыз Республикасынын энергетика жана өнөр жай министрлигине караштуу отун-энергетика комплексин жөнгө салуу мамлекеттик департаменти.

12. Кыргыз Республикасынын Социалдык фонду.

13. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу геология жана минералдык ресурстар боюнча мамлекеттик агенттиги.



Ишкердик субъектиси текшерүү жүргүзүүнү жүзөгө ашыруу жөнүндө маалымдоо албаган учурда текшерүүчү органдын кызмат адамын пландуу текшерүүгө жол бербөөгө укуктуу.

Бирок, сиз ишмердүүлүктүн лицензиялоого жаткан түрү менен алектенсеңиз, анда **текшерүү жүргүзүү тиешелүү лицензиардын милдетине кирет, ал лицензиат тарабынан лицензиялык талаптардын сакталуусун текшерүү максатында лицензиялык контроль жүргүзүү укугуна ээ⁷.**

Алдыдагы текшерүү жөнүндө маалымдоодо төмөнкүлөр көрсөтүлүүгө тийиш:

- пландуу текшерүү жүргүзүүнүн башталыш жана аяктоо датасы;
- анын ишмердүүлүгүнө карата текшерүү жүргүзүлүп жаткан юридикалык жактын аталышы же жеке ишкердин фамилиясы, аты жана атасынын аты;
- ыйгарымдуу органдын аталышы;
- текшерүүчү органдын кызмат адамынын кызматы, фамилиясы жана инициалдары⁸.



Адамдардын смүрүн жана ден соолугун камсыз кылууга байланышкан өзгөчө учурларда (инфекциялык оорулар коркунучу же келип чыгуусу жана жайылышы жана массалык инфекциялык оорулар калуулар (уулануулар), техногендик мүнөздөгү авария) текшерүүлөр күтүүсүз мүнөздө боло алат жана калктын ден соолугунун абалына жол берилгис таасир этүүнүн себептерин жана булактарын аныктоо жана аларды четтетүү боюнча чараларды керүү максатында сутканын кайсы убактысына карабастан жазуу жүзүндөгү багыттамасыз (маалымдоосуз) токтоосуз жүргүзүлө алат.

Сиз талаптагыдай таризделген маалымдоо алганыңыздан кийин текшерүүнү маалымдоодо көрсөтүлгөн мөөнөттө жүргүзүүнү камсыздоого милдеттүү экениңизди белгилеп коюу керек, а сизде аны өткөрүүгө тоскоолдук кылуучу жүйөөлүү себептер болгон учурда маалымдоону алган датадан 5 күндөн көп эмес мөөнөттө текшерүүчү

⁷ “Кыргыз Республикасында лицензиялык-уруксат берүү системасы жөнүндө” КРнын мыйзамынын 28-бер.

⁸ “Ишкердик субъектилерине текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө” КРнын мыйзамынын 6-бер. 6-п.

органды текшерүүнү бул мөөнөттө жүргүзүү мүмкүн эместиги жөнүндө маалымдоо жана текшерүүнүн башка датасын макулдашуу зарыл. Текшерүүнүн башталыш датасын жылдырууга бир жолу гана жол берилет.



Текшерүүчү орган текшерүүнү жүзөгө ашыруу күнүнөн 10 календарлык күн алдыда ишкердик субъектисин алдыдагы пландуу текшерүү жөнүндө жазуу жүзүндө маалымдоого МИЛДЕТТҮҮ.

Сиз жок болгон учурда сиздин жетекчи катарында кызыкчылыктарыңыздын өкүлү болууга Сиз тараптан ыйгарым берилген ар бир жеке жана юридикалык жак анын ыйгарымдарын тастыктаган тийиштүү документин көрсөткөндө укуктуу боло алат, мисалы:

- ишеним кат;
- жооптуу жак катарында дайындоо жөнүндө буйрук же протокол.



Ошентип, пландуу текшерүү эмнеден башталууга тийиш?

Биринчи кезекте текшерүүчү органдын текшерүүнү жүзөгө ашыруучу кызмат адамы сизге өзүн тааныштыруусу, кызматтык күбөлүгүн көрсөтүүсү, таанышуу үчүн жазуу жүзүндөгү сунушту, ошондой эле текшерүү баракчаларын көрсөтүүгө тийиш.

Ишкердик субъектилерин текшерүү ыйгарымдуу органдын бекитилген жазуу жүзүндөгү эскертүүсүнүн негизинде жана ыйгарымдуу органдын ал эскертүүдө көрсөтүлгөн кызмат адамдары тарабынан гана жүргүзүлөт.

Сиз жазуу жүзүндөгү эскертүүдө эмнелер көрсөтүлгөнүнө көңүл бурууңуз зарыл:

- текшерүү жүргүзүү жөнүндө эскертүүнүн номери жана датасы;
- ыйгарымдуу органдын аталышы;
- текшерүү жүргүзүүгө ыйгарым берилген кызмат адамынын (адамдарынын) фамилиясы, аты, атасынын аты;
- ага карата текшерүү жүргүзүлүп жаткан ишкердик субъектисинин аталышы жана дареги же жеке ишкердин фамилиясы, аты, атасынын аты;
- жүргүзүлүп жаткан текшерүүнү максаты жана предмети;
- текшерүү жүргүзүүнүн укуктук негиздери;
- текшерүүнүн башталуу жана аяктоо датасы.

Текшерүү жүргүзүү жөнүндө жазуу жүзүндөгү эскертүү **эки нускада** болуп, ыйгарымдуу мамлекеттик органдын жектекчиси тарабынан кол коюлуп жана мөөр

басылып, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Экономика министрлиги менен макулдашылып жана мөөр менен күбөлөндүрүлүүгө да тийиш.

Жазуу жүзүндөгү эскертүүнү алгандан кийин сиз келген текшерүүчүлөрдүн кызматтык күбөлүктөрүнүн маалыматтарын эскертүүдө көрсөтүлгөн маалыматтар менен салыштыруу зарыл. Эгерде эскертүүдө текшерүүнү эки кызматкер жүргүзө тургандыгы жазылып, а сизге үч же андан көп адам келсе, эскертүүдө маалыматтары жазылбаган адамдарды текшерүүгө гана эмес, жада калса өзүңүздүн уюмуңузду территориясына да киргизбөөгө укуктуусуз. Эгерде текшерүүчү кызмат адамдарын алмаштыруу же толуктоо жүргүзүлсө, текшерүүчү органдын жетекчиси **жазуу жүзүндөгү эскертүүнүн тийиштүү бөлүгүн** эскертүүдө көрсөтүлгөн адамдарды алмаштырууга же толуктоого жөнөтүлгөн кызмат адамдарын көрсөтүү менен толтурууга тийиш, **көрсөтүлгөн өзгөртүүлөргө да кол коюлат жана мөөр менен күбөлөндүрүлөт.**

Андан тышкары, бир эскертүүнүн негизинде ишкердик субъектисин бир гана текшерүү жүргүзүлөт, б.а. бир эле эскертүү менен текшерүүчү органдын өкүлдөрү сизге эки жолу келе алышпайт.



Текшерүү баракчасы деген эмне?

Текшерүү баракчасы – бул аларды сактабоо адамдын өмүрүнө жана ден соолугуна, курчап турган чөйрөгө, жарандардын, юридикалык жактардын жана мамлекеттин мүлктүк кызыкчылыктарына коркунучту алып келген ишкердик субъектилеринин ишмердүүлүгүнө талаптардын тизмесин өзүнө камтыган документ⁹. Б.а. текшерүү барагы алардын негизинде текшерүү жүргүзүлүүгө тийиш болгон суроолордун тизмеси болуп саналат.



Текшерүү баракчаларысыз пландуу текшерүүлөрдү жүргүзүүгө жол берилбейт.

Ошондой эле, КРнын мыйзамдарына ылайык, аларды сактоо милдеттүү эмес болуп саналган талаптар текшерүү баракчасына киргизиле албай турганын да белгилөө керек. Пландуу текшерүүнүн предмети да текшерүү баракчасында чагылдырылган суроолордун алкактарында болууга тийиш.

⁹ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерине текшерүү жүргүзүү жөнүндө жобонун 18-1.1-п.

Текшерүү баракчаларынын формалары мамлекеттик контролдоочу органдын жана КРнын Экономика министрлигинин биргелешкен буйругу менен бекитилет, ошондой эле бул мамлекеттик органдардын расмий сайттарында да жарыяланат.



ЮСАИД РЕФОРМА (2014-ж.) долбоорун жүзөгө ашыруунун жүрүшүндө изилдөө жүргүзүлгөн, анын алкактарында ишкердик субъектилеринин жетекчилеринен жана кызматкерлеринен 134 интервью алынган. Бишкек шаарын кошо алганда, ар бир областтан 11ден 21ге чейин адам сурамжыланган. Сурамжылоонун натыйжасында, ишкердик субъектилеринин кепчүлүгү текшерүү баракчалары жөнүндө билишпегени да аныкталган. «Текшерүүчү органдын кызматкерлери текшерүү жүргүзүүдө текшерүү баракчаларын пайдаланыштыбы?»- деген суроого сурамжылангандардын 72,9%ы «Эч качан» - деп жооп беришкен.

Текшерүү жүргүзүүнүн так алдында текшерүүчү орган сизге жазуу жүзүндөгү эскертүүнүн биринчи нускасын тапшырууга тийиш, а экинчи нускасында сиз эскертүүнү алгандыгыңыз жөнүндө жазууга жана аны текшерүүчү органдын кызмат адамына кайтарып берүүгө тийишсиз. Сизде анын көчүрмөсү эмес, биринчи нускасы болушуна өзгөчө көңүл бургубуз келет. Себеби, эгерде сиз текшерүүнүн натыйжасына макул болбосоңуз жана аны сотто даттанууну чечсеңиз, анда сотко түп нуска же талаптагыдай формада күбөлөндүрүлгөн көчүрмөсү экендигинин жазуу жүзүндөгү далилин берүү зарыл.¹⁰

Мыйзамдарга ылайык, сиз мамлекеттик контролдоочу органды төмөнкү учурларда текшерүү жүргүзүүгө киргизбей кое ала тургандыгыңызды белгилеп коюу зарыл:

1. эгерде сизге мыйзам менен белгиленген мөөнөттө Алдыдагы текшерүү жөнүндө маалымдоо тапшырылбаса, же Маалымдоо белгиленген тартипте таризделбесе (тариздөө тартиби жогоруда келтирилди);

2. эгерде сизге жазуу жүзүндөгү Эскертүү тапшырылбаса, же андай Эскертүү белгиленген тартипте таризделбесе (тариздөө тартиби жогоруда келтирилди);

3. эгерде эскертүүдөгү текшерүү мөөнөтү өтүп кетсе же келе элек болсо;

4. эгерде пландуу текшерүүлөр үчүн белгиленген убакыттык интервалдар сакталбаса;

5. эгерде эскертүүдө көрсөтүлгөн пландуу текшерүүнүн предмети мурдагы пландуу текшерүүнүн предмети болсо;

6. эгерде текшерүүнү жүргүзүү убактысы ишкердик субъектисинин иш эмес убактысына дал келсе;

¹⁰ КРнын Жарандык процессуалдык кодексинин 75-бер. 20-п.

7. эгерде пландуу текшерүүнүн алдында сизге текшерүү баракчалары берилбесе¹¹.



Ар бир ишкер башкасы далилденгенге чейин ишкердиктин субъектиси мыйзамдардын талаптарын ак ниет аткаруучу катарында тааныларын билүүгө тийиш.

Ошентип, текшерүүчү орган сизге алдыдагы текшерүү жөнүндө 10 күндөн кем эмес убакытта маалымдады, текшерүүчү органдын кызматкерлери жазуу жүзүндөгү эскертүүнү жана кызматтык күбөлүктөрүн көрсөтүштү, сизди текшерүү баракчаларынын мазмуну менен тааныштырышты. Сиз тыкан тааныштыңыз, маалыматтарды салыштырдыңыз жана жыйынтыгында баары жайында экенине ынандыңыз. Жана сиз талаптагыдай таризделген жазуу жүзүндөгү эскертүүнү алганыңыздан кийин текшерүү башталды деп эсептелет.

2.2. Текшерүүнү жүргүзүү мөөнөтү

Пландуу текшерүүнү жүргүзүү мөөнөтү 15 иш күнүнөн, а кичи ишкердик субъектилерине 5 иш күнүнөн ашпоого тийиштигин эске алуу зарыл.

Бул мөөнөт текшерүүнү жүргүзүп жаткан мамлекеттик текшерүү органынын жетекчисинин жазуу жүзүндөгү буйругу боюнча, бирок, бир жолудан көп эмес жана 10 иш күнүнө ашык эмес мөөнөткө узартыла алат.

Пландан тышкары текшерүү мөөнөтү 3 иш күнүнөн ашык эмес.

Контролдук текшерүүлөр пландуу текшерүүдө белгиленген бузууларды четтетүү үчүн ишкердик субъектисине берилген мөөнөт бүткөндөн кийин гана жүргүзүлө алат.

Контролдук текшерүүнүн мөөнөтү иурдагы текшерүүдө аныкталган бузууларды четтетүү үчүн зарыл убакыт менен чектелет.



Текшерүүлөрдү жүргүзүү мөөнөтүн негизсиз деп эсептесеңиз, сиз аны жогору турган ыйгарымдуу органга, прокуратура органдарына же түз эле сотко даттанууга укуктуусуз.

Кайталап текшерүү ишкердик субъектисинин арызында коюлган суроолорду чечүү үчүн зарыл мөөнөт аралыгында жүргүзүлөт, кайталап текшерүүнүн мөөнөтү арыздарды кароо жана чечим кабыл алуу үчүн белгиленген отуз күндүк мөөнөттөн аша албайт.

Алынган үлгүлөрдү лабораториялык шарттарда изилдөө зарылчылыгы болгондо, текшерүү мөөнөтүнүн жүрүшү изилдөө үчүн зарыл болгон, бирок 15 календардык күндөн ашык эмес мөөнөткө токтотула турушу мүмкүн.

¹¹ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерине текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 12.3-п.

Текшерүүчү органдын жана анын кызмат адамдарынын чечимдерин, аракеттерин (аракетсиздигин) даттануу тартиби ушул Нускаманын IV бөлүгүндө ачылып берилген.

2.3. Текшерүү жүргүзүүдөгү чектөөлөр

Ишкердик субъектилерине текшерүүлөрдү жүргүзүүдө мыйзамдарда текшерүүчү органдар үчүн чектөөлөр так белгиленген, аларга ылайык, текшерүүчү орган жана анын кызмат адамдары:

- анын атынан кызмат адамдары аракеттенип жатышкан Мамлекеттик контролдоочу органдын компетенциясына тиешелүү эмес талаптардын аткарылышын текшерүүгө;
- текшерүү жүргүзүү ордунда жетекчи же анын өкүлү жок болгон учурда текшерүү жүргүзүүгө;
- бул ишкананы текшерүү предметине тиешелүү эмес документтерди, маалыматты, үлгүлөрдү берүүнү талап кылууга, ошондой эле документтердин түп нускасын алып коюуга;
- белгиленген формада Продукциянын үлгүлөрүн алуу жөнүндө протоколду тариздөөсүз аларды изилдөөлөрдү (сыноолорду), экспертиза жүргүзүү үчүн продукциянын үлгүлөрүн талап кылууга, ошондой эле аларды мамлекеттик стандарттар же башка нормативдик документтер менен белгиленген нормалардан ашкан санда алууга да;
- текшерүүнү натыйжасында алынган жана мыйзам боюнча сыр болуп саналган маалыматты жайылтууга;
- текшерүү жүргүзүүнүн белгиленген мөөнөттөрүн бузууга жана ашып кетүүгө;
- ишкердик субъектилеринен накталай формада штрафтарды жана башка төлөмдөрдү алууга;
- ишкердик субъектилери жөнүндө КРнын мыйзамдарын бузуу менен алынган маалыматты жыйноого, сактоого, пайдаланууга жана жайылтууга;
- анонимдүү арыздардан демилгеленген пландуу же плансыз көчмө текшерүүлөрдү жүзөгө ашырууга;
- контроль боюнча юридикалык жактарга, жеке ишкерлерге алардын эсебинен иш чараларды жүргүзүүгө жазуу жүзүндөгү жскертүүлөрдү же сунуштарды берүүнү жүзөгө ашырууга укуксуз¹².

¹² “Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө” КРнын мыйзамынын 4-бер.



Кыргыз Республикасынын мыйзамдарындагы милдеттүү талаптарды белгилеген карама-каршылыктар жана ачык эместиктер ишкердик субъектилерине каршы пайдаланыла албай турганын эстен коюу зарыл.

Текшерүүчү органдардын бардык талаптары максималдуу конкреттелүүгө тийиштин да белгилөө зарыл. Максаттар жана негиздер мисалы – “мыйзамдардын нормаларын сактоо” сыяктуу жалпы мүнөзгө же чаржайыт мааниге ээ болбоого тийиш.

2.4. Текшерүүчү органдын жана анын кызмат адамынын укуктары жана милдеттери

Көңүл буруңуздар, **ыйгарымдуу органдын кызмат адамы төмөнкүлөргө укуктуу:**

1. ишкердик субъектисинен же анын кызмат адамынан документтерди, маалыматты, түшүндүрүүлөрдү, анын ичинде текшерүү баракчаларында баяндалган текшерүү предмети менен түз байланышкан жазуу жүзүндөгү түшүндүрүүлөрдү талап кылууга;

2. зарыл учурда документтерди көчүрүүлөрдү жана көчүрмөлөрдү жасоого;

3. эгерде мындай кароо текшерүү жүргүзүү менен байланышса, жайларды, жабдууларды жана башка мүлктөрдү кароону жүргүзүүгө;

4. эгерде текшерүү технологиялык талаптарды сактоо менен байланышса, технологиялык процесстерге байкоо жүргүзүүгө;

5. текшерүүчү жактын мыйзамдарын аткарбаган учурда, ошондой эле КРнын мыйзамдарынын талаптарын бузган учурда ишкердик субъектисин жана анын кызмат адамын жоопкерчиликке тартуу боюнча чараларды көрүүгө¹³.

Бирок, кызмат адамына төмөнкүлөргө тыюу салынат:

1. ишкердик субъектисинен же анын кызмат адамынан текшерүүнүн предметине тиешелүү эмес документтерди, маалыматты жана түшүндүрүүнү талап кылууга;

2. ишкердик субъектисинин ишмердүүлүгү жөнүндө КРнын мыйзамдарын бузуу менен алынган маалыматты сактоого жана пайдаланууга;

3. КРнын мыйзамдарында каралган учурларды кошпогондо, алар тарабынан текшерүүлөрдү жүргүзүүнүн натыйжасында алынган, мамлекеттик, коммерциялык жана

¹³ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 5.1-п.

башка мыйзам менен корголгон сыр болуп эсептелген маалыматты ишкердик субъектисинин же анын кызмат адамынын макулдугусуз жайылтууга;

4. ишкердик субъектисинен же анын кызмат адамынан текшерүүлөрдү жүргүзүү үчүн кандайдыр-бир сыйакы же кызмат талап кылууга же алууга;

5. мыйзамдар менен каралган учурларды кошпогондо, ишкердик субъектисинин ишмердүүлүгүнө кийлигишүүгө, чектөөгө же токтото турууга;

6. ишкердик субъектиси же анын кызмат адамы тарабынан бузуу фактысын анын ишмердүүлүгүнө кийлигишүү үчүн пайдаланууга;

7. текшерүүлөрдү жүргүзүү тартибине жана процедураларына, текшерүүлөр процессинде текшерилүүчү методдор жана параметрлерге тиешелүү КРнын мыйзамдарында каралбаган кошумча талаптарды белгилөөгө¹⁴.

Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамы төмөнкүлөргө милдеттүү:

1. текшерүү башталганга чейин кызматтык күбөлүгүн көрсөтүүгө жана ишкердик субъектисине же анын кызмат адамына текшерүүлөрдү жүргүзүү жөнүндө жазуу жүзүндөгү эскертүүнүн бир нускасын берүүгө, текшерүүнүн предметинин суроолору менен тааныштырууга;

2. текшерүүлөрдү текшерүү предметинин маселелерине, Кыргыз Республикасынын ишкердик субъектилерин текшерүү жүргүзүү тартиби жөнүндө аракеттеги мыйзамдарынын талаптарына гана ылайык жүргүзүүгө;

3. текшерүүнү ишкердик субъектисинин иш убагында анын кызмат адамынын катышуусунда жүргүзүүгө;

4. үлгүлөрдү экспертиза жүргүзүү үчүн зарыл болгон минималдуу санда алууга;

5. ишкердик субъектисинин же анын кызмат адамынын талабы боюнча алардын негизинде жана аларга ылайык, текшерүү жүргүзүлүп жаткан нормативдик укуктук актыларды, арыздарды (эгерде текшерүү арыздардын негизинде демилгеленсе), ошондой эле башка документтерди берүүгө;

6. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын конкреттүү нормаларын көрсөтүү менен текшерүүнүн жүрүшүндө аныкталган бузууларды негиздөөгө;

7. жүргүзүлгөн текшерүүнү инспектордук текшерүүлөр китебинде белгилөөгө;

8. текшерүү предметине тиешелүү документацияны жана башка материалдарды талап кылууга;

¹⁴ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 5.2-п.

9. аларды жайылтуу ишкердик субъектисине зыян келтириши мүмкүн болгон конфиденциалдуу маалыматты, ошондой эле текшерүүнү жүрүшүндө алынган маалыматты жайылтпоого¹⁵.

Ыйгарымдуу орган төмөнкүлөргө милдеттүү:

1. мамлекеттик бюджеттен каралган каражаттардын эсебинен тиешелүү жылга каралган каражаттардын чектеринде текшерүүлөрдү жүргүзүү менен байланышкан бардык жумшоолорду финансылоону жүзөгө ашырууга;

2. ишкердик субъектинин турган же ишкердик ишмердүүлүктү жүзөгө ашырган орду боюнча текшерүүлөрдү жүргүзүүгө;

3. КРнын мыйзамдарындагы карама-каршылыктарды жана так эместиктерди ишкердик субъектисине же анын кызмат адамына каршы пайдаланбоого;

4. текшерүүгө жаткан ишкердик субъектисине же анын кызмат адамына КРнын мыйзамдарынын талаптарын туура аткаруу боюнча түшүндүрүүлөрдү берүүгө;

5. зыян келтирилишин болтурбоо жана алар керектөөчүлөрдүн өмүрүнө, ден соолугуна, мүлкүнө жана курчап турган чөйрөгө зыян келтириши мүмкүн болгон коркунучтуу товар (иш, кызмат) жөнүндө маалыматты керектөөчүлөргө чейин ар кандай жеткиликтүү ыкма менен жеткирүү боюнча чараларды көрүүгө¹⁶.

2.5. Ишкердик субъектисинин укуктары жана милдеттери

Ишкердик субъектиси да текшерүү жүргүзүүдө белгилүү бир укуктардын топтомуна ээ, атап айтканда:

1. мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамынан кызматтык күбөлүгүн, текшерүү жүргүзүү жөнүндө жазуу жүзүндөгү эскертүүнү, текшерүү баракчаларын (пандуу текшерүүлөрдө), текшерүүгө жаткан ишкердик субъектисине милдеттүү талаптарды аныктоочу нормативдүү укуктук актылардын тизмесин талап кылууга;

2. текшерүү жүргүзүү үчүн ыйгарымдары жок адамдын текшерүүсүнө жол бербөөгө;

3. эгерде ал талап текшерүүнүн предметине тиешелүү болбосо, мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамынын талаптарын аткарбоого;

¹⁵ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 5.3-п.

¹⁶ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 5.4-п.

4. текшерүү жүргүзүп жаткан Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамынан Инспектордук текшерүүлөрдү каттоо китебине жүргүзүлүп жаткан текшерүү жөнүндө жазуу жүргүзүүсүн талап кылууга;

5. текшерүү жүргүзүп жаткан Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамынан текшерүү жүргүзүүгө эскертүүнүн биринчи нускасын, ошондой эле текшерүү актысынын бир нускасын да алууга;

6. текшерүүнүн натыйжасын даттанууга¹⁷.

Бирок, **ишкердик субъектисинде укуктардан башка милдеттер да бар**, атап айтканда:

1. текшерүүчү кызмат адамынын мыйзамдуу талабы боюнча текшерүү жүргүзүү үчүн зарыл болгон документтерди, маалыматты жана түшүндүрүүлөрдү берүүгө;

2. текшерүүчү кызмат адамына көмөк көрсөтүүгө;

3. КРнын текшерүүлөр жөнүндө мыйзамдары менен каралган башка милдеттерди аткарууга¹⁸.

2.6. Текшерүүнү аяктоо

Мамлекеттик контролдоочу органдардын бардык текшерүүлөрү **Инспектордук текшерүүлөрдү каттоо китебинде** чагылдырылууга тийиш. Каттоо китеби расмий документ болуп саналат жана ишкердик субъектиси тарабынан ишкердик ишмердүүлүктү жүзөгө ашыруунун бардык мезгили аралыгында сакталат.

Инспектордук текшерүүлөрдү каттоо китеби текшерүүчү орган тарабынан укукка жат аракеттерден ишкердин укуктарын коргоонун маанилүү каражаттарынын бири болуп саналат, себеби маанилүү процедуралык моменттерди белгилеп калууга мүмкүндүк берет. Китепке киргизилген маалыматтар текшерүүнүн натыйжаларын даттанууда далил катарында көргөзүлө алат. Китептин формасы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2007-жылдын 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген. Китептин барактары жипке тизилет, ишкердик субъектиси же анын кызмат адамы тарабынан кол коюлат жана мөөр менен тастыкталышы мүмкүн.

Ишкердик субъектисинин ар бир филиалы, өкүлчүлүгү же өзүнчө структуралык бөлүмү өзүнчө китепке ээ боло ала тургандыгын белгилеп коюу зарыл.

Китепте Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамдары төмөнкү жазууларды жүргүзүүгө милдеттүү:

¹⁷ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун б.1-п.

¹⁸ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун б.2-п.

1. Мамлекеттик контролдоочу органдын аталышы жөнүндө;
2. текшерүүлөрдү жүргүзүүнүн башталуу жана аяктоо датасы жөнүндө;
3. текшерүүнүн негиздери жана предмети жөнүндө;
4. текшерүү жүргүзгөн мамлекеттик кызмат адамдарынын кызматтары, фамилиялары, аттары жана атасынын аттары жана алардын жеке колдору.

Текшерүү органынын кызмат адамынын китептеги колу ишкердик субъектисинин макулдугусуз конфиденциалдуу маалыматты (коммерциялык, кызматтык жана мыйзам менен корголуучу башка сырды), ошондой эле текшерүүнүн натыйжасында алынган, аны жайылтуу ишкердик субъектисине зыян келтириши мүмкүн болгон маалыматты жайылтпоо жөнүндө милдеттенменин күбөлөндүрүлүшү болуп саналат.



Ишкердик субъектисинен китепти алып коюуга тыюу салынат. Зарыл болгондо ишкердик субъектиси китептен күбөлөндүрүлгөн көчүрмөнү бере алат.

Текшерүү мөөнөтүнүн аякталышы болуп ишкердик субъектисине Текшерүүнү жүргүзүү жөнүндө актыны **тапшыруу датасы** же эгерде акт бул датага чейин тапшырылбаса, жазуу жүзүндөгү эскертүүдө көрсөтүлгөн текшерүүнү аяктоо датасы эсептелет.



Китептин жок болушу бузуу болуп жана текшерүү жүргүзүүдөн баш тартууга негиз болуп саналбайт.

Текшерүүнүн натыйжалары боюнча Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамы Текшерүү жөнүндө акт түзөт.

Текшерүү жүргүзүү жөнүндө акт текшерүүнүн расмий жыйынтыктоочу документи болуп саналат, ал текшерүүнүн натыйжаларына көз карандысыз таризделет. Акт экиден кем эмес нускада түзүлөт жана текшерүүчү органдын текшерүүнү жүргүзгөн кызмат адамдары жана ишкер (анын ыйгарымдуу өкүлү) тарабынан кол коюлат. Текшерүү актысынын биринчи нускасы сизге же сиздин өкүлүңүзгө тапшырылууга тийиштигин эстеп коюу зарыл. Сизде анын көчүрмөсү эмес, дал ошол биринчи нускасы болушуна дагы бир жолу көңүл буруңуз.

Актыда милдеттүү түрдө төмөнкү реквизиттер болууга тийиштигине көңүлүнүздөрдү бурабыз:

1. актыны түзүү датасы жана убактысы, текшерүү жүргүзүү орду;
2. текшерүүчү органдын аталышы;
3. текшерүүнү жүргүзүү үчүн негиз;

4. текшерүүнүн түрү;
5. текшерүүгө жазуу жүзүндөгү эскертүүнүн реквизиттери;
6. текшерүүнү жүргүзгөн кызмат адамынын кызматы, фамилиясы, аты, атасынын аты жана кызматтык күбөлүгүнүн номери;
7. ишкердик субъектисинин фамилиясы, аты, атасынын аты же ишкердик субъектисинин – юридикалык жактын толук аталышы, ишкердик субъектисинин салыктык идентификациялык номери;
8. ишкердик субъектисинин катталган жана экономикалык ишмердигин жүргүзүү орду;
9. текшерүүгө катышкан ишкердик субъектисинин жетекчисинин жана башка кызмат адамдарынын фамилиясы, аты, атасынын аты;
10. текшерүүлөрдүн түрлөрү жана мөөнөттөрү, текшерүүнүн натыйжалары жана аныкталган мыйзамдарды бузууларды (болсо) четтетүү боюнча кабыл алынган чаралар көрсөтүлүү менен акыркы пландуу текшерүүдөн баштап бардык мурдагы текшерүүлөр жөнүндө маалыматтар;
11. мурдагы текшерүү тарабынан аныкталган укук бузуулардын ишкердик субъектиси тарабынан четтетилиши жөнүндө маалымат;
12. ишмердүүлүктүн текшерилген мезгили;
13. ишкердик субъектисинин объектисинин тобокелчилиги жөнүндө маалымат;
14. текшерүү жүргүзүү үчүн берилген же берилбеген ишкердик субъектисинин объектилери жана документтери жөнүндө жалпы маалымат;
15. конкреттүү фактылар, ишкердик субъектисинин документтери, алардын негизинде укук бузуу жөнүндө тыянак жасалган ишкердик субъектиси тарабынан бузулган мыйзамдардын жана мыйзамдык нормативдүү укуктук актылардын конкреттүү нормалары көрсөтүлүү менен текшерүүнүн жүрүшүндө аныкталган укук бузуулардын шарттарынын жана маңызынын кеңири баяндалышы;
16. Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамынын жол берилген бузуунун себеби жөнүндө негизделген ой жүгүртүүсү: техникалык жаңылыштык, мыйзамдын нормаларын туура эмес түшүнүү же колдонуу, ишкердик субъектисинин айрым нормативдик укуктук актылар жөнүндө маалымсыздыгы, атайылап бузуу жана башка себептер;
17. текшерүүнүн түрүнө жана пердметине жараша текшерүүнүн тыянактары жана натыйжалары;

18. Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамынын мыйзамдарды жана мыйзамдык нормативдик актыларды бузууга алып келген каталарды көрсөтүү менен ишкердик субъектисинин ишмердүүлүгүн өркүндөтүү боюнча рекомендациялары¹⁹.



Эгерде текшерүүнүн натыйжасында бузуулар аныкталбаган болсо, тийиштүү жазуу да актыда чагылдырылууга тийиш.

Эгерде сиз кандайдыр-бир себептерден улам текшерүүнүн натыйжалары менен макул болбосоңуз, актыга кол коюуда **“макул эмесмин”** деп жазып коюңуз. Сиздин каршы пикириңиздин жүйөөлөрүн түшүндүрүүчү бардык жазуу жүзүндөгү түшүндүрмөлөрдү жана документтерди акт алынган учурдан 10 календардык күндөн кеч эмес мөөнөттө Мамлекеттик контролдоочу органга жөнөтүү зарыл.

Тиркелген документтери менен актынын экинчи экземпляры текшерүү аяктагандан 10 календардык күндөн кеч эмес мөөнөттө тийиштүү Мамлекеттик контролдоочу органдын жетекчилиги тарабынан каралат жана кароонун натыйжасы боюнча Мамлекеттик контролдоочу органдын жетекчилиги төмөнкү чечимдердин бирин чыгарууга тийиш:

1. актыны жана текшерүүнүн натыйжаларын бекитүү жөнүндө;
2. ишкердик субъектисин жана анын кызмат адамдарын жоопкерчиликке тартуу жөнүндө;
3. административдик укук бузуунун курамы жоктугунан улам ишкердик субъектисин жана анын кызмат адамын жоопкерчиликке тартуудан баш тартуу жөнүндө;
4. аныкталган бузууларды ал тараптан четтетүүгө чейинки мөөнөткө ишкердик субъектисинин ишмердүүлүгүн токтото туруу жөнүндө;
5. текшерүүнүн материалдарын укук коргоо органдарына жөнөтүү жөнүндө.

Ишкер тараптан мыйзамдардын талаптарын талаптагыдай эмес аткаруу (анын кесепеттерин болтурбоого мүмкүн болгон), же текшерүүлөр жөнүндө мыйзамдардын процедураларына ылайык, милдеттүү болуп саналган көрсөтүлгөн мөөнөттөрдө маалымат жана отчеттуулук бербегендик түрүндө бузуулар аныкталган учурда, сизге бузууну четтетүү жөнүндө талап менен **эскертүү** жөнөтүлөт.

Эскертүү ишкерге мыйзамдардын талаптарын бузууларга жол берилгендик жөнүндө маалымдайт жана көрсөтүлгөн бузууларды четтетүү жөнүндө талапты камтыйт:

1. 3 календардык күн мөөнөтүндө – бузууну четтетпөө адамдардын өмүрүн жана ден соолугун коргоо боюнча коопсуздукту камсыз кылууга таасир эткен учурда;

¹⁹ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 20.1-п.

2. 30 календарлык күн мөөнөтүндө – калган учурларда.

Бузууну четтетүү үчүн сизге берилген көрсөтүлгөн мөөнөт өткөндөн кийин текшерүүчү орган контролдук текшерүү жүргүзөт.

Эскертүүдө болууга тийиш төмөнкү милдеттүү реквизиттерге көңүл буруу зарыл:

1. жазуу жүзүндөгү эскертүүнүн номери жана КРнын Экономика министрлигинде катталуу датасы;

2. мамлекеттик контролдоочу органдын аталышы;

3. текшерүү жүргүзүү ыйгарымы берилген кызмат адымынын (адамдарынын) фамилиясы, аты, атасынын аты;

4. ага карата текшерүү жүргүзүлүп жаткан ишкердик субъектисинин аталышы жана дареги же ишкердин – жеке жактын фамилиясы, аты, атасынын аты;

5. текшерүүнүн максаттары, түрү жана предмети;

6. анын негизинде билдирүү чыгарылган чечимдин датасы жана номери;

7. мыйзамдын конкреттүү нормасы көрсөтүлүү менен бузуунун курамынын көрсөтүлүшү;

8. бузууну четтетүү үчүн ишкердик субъектисине берилүүчү мөөнөт;

9. билдирүүнү аткарбаган учурда ишкердик субъектисине жоопкерчиликти белгилеген мыйзамдын конкреттүү нормасынын көрсөтүлүшү.

Алар үчүн ишкердик субъектиси административдик жоопкерчиликке тартылууга жаткан мыйзамдардын талаптарынын бузулушу аныкталган учурда ыйгарымдуу органдын кызмат адамы административдик укук бузуу жөнүндө протокол түзөт.

Ишкерди административдик жоопкерчиликке тартуу жөнүндө чечим кабыл алынган учурда чечимде төмөнкүлөр болууга тийиш:

1. жасалган укук бузуунун маңызы жана шарттары баяндалууга;

2. мыйзамдардын жана мыйзамдык актылардын бузулган конкреттүү нормалары көрсөтүлүүгө;

3. көрсөтүлгөн шарттарды тастыктаган документтерге шилтемелер жасалууга;

4. ишкердик субъектисинин өзүн коргоого келтирген жүйөөлөрү жана ал жүйөөлөрдү текшерүүнүн натыйжалары келтирилүүгө;

5. административдик жоопкерчиликтин колдонулуучу чаралары көрсөтүлүүгө.

Кандай болгондо да, мыйзамдардын нормаларын бузууларды аныктаганда Мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамы ишкердик субъектисине жол берилген бузуунун предметин жана маңызын түшүндүрүүгө милдеттүү.

III. КОНТРОЛДУК ТЕКШЕРҮҮ

3.1. Контролдук текшерүү

Буга чейин белгиленгендей, **контролдук текшерүү** – бул мурдагы текшерүүдө белгиленген бузууларды ишкердик субъектиси тарабынан четтетилүүсүн текшерүү.

Контролдук текшерүүлөр ишкердик субъектисине белгиленген бузууларды четтетүү үчүн берилген мөөнөт өткөндөн кийин гана жүргүзүлө алат. Контролдук текшерүү мурдагы текшерүүдө аныкталган бузуулар четтетилгенин аныктоо максаты менен жүргүзүлөт жана бул милдеттин алкактарынан чыга албайт.

Контролдук текшерүүнүн өзүнүн мөөнөтү мурдагы текшерүүдө аныкталган бузууларды четтетүүнү текшерүү үчүн зарыл болгон убакыт менен чектелет.

Эгерде контролдук текшерүүнүн жүрүшүндө эскертүүдө көрсөтүлгөн бузуулар четтетилбегени аныкталса, анда мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамы административдик укук бузуу жөнүндө токтом чыгарат. Административдик жазаны колдонуу жөнүндө токтомду аткаруу КРнын Административдик жоопкерчилик жөнүндө кодексинин талаптарына ылайык жүргүзүлөт. Административдик жаза салуу жөнүндө токтом бардык мамлекеттик администрациялар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, ошондой эле кызмат адамдары, жарандар жана алардын бирикмелери, менчик формасына карабастан юридикалык жактар тарабынан аткарылууга милдеттүү.

Эгерде сиз бузууларды четтетүү жөнүндө билдирүү алсаңыз, аны белгиленген мөөнөттөрдө аткарууга милдеттүү, же алынган билдирүүнү кошо алганда, текшерүүнүн натыйжаларын да даттанууга укуктуу экениңизди белгилеп коюу керек.

IV. МАМЛЕКЕТТИК ТЕКШЕРҮҮ ОРГАНЫНЫН ЖАНА АНЫН КЫЗМАТ АДАМДАРЫНЫН ЧЕЧИМДЕРИН, АРАКЕТТЕРИН (АРАКЕТСИЗДИГИН) ДАТТАНУУ

4.1. Текшерүү органынын жана анын кызмат адамдарынын чечимдерин, аракеттерин же аракетсиздигин даттанууга укук.

Текшерүү органынын жана анын кызмат адамдарынын чечимдерин, аракеттерин жана аракетсиздигин даттануу укугу текшерүүлөр жөнүндө мыйзамдар менен жөнгө салынган. Ушуга байланыштуу арызды кароодо анда каралган маалыматтарды, ошондой эле жеке жашоого же ишкердик ишмердүүлүгүнө тиешелүү маалыматтарды арыз ээсинин макулдугусуз ачыктоого жол берилбейт. Айрым учурларда, арыз ээсинин жүйөөлүү өтүнүчү боюнча анын фамилиясы, аты, атасынын аты (аталышы), жашаган жери (турган жери) жөнүндө маалыматтар ачыкталууга жатат. Арыздарды кароодо белгилүү болуп калган маалыматтар арыз ээсине каршы пайдаланыла албайт. Арызды анын чечими, аракетин (аракетсиздиги) даттанылып жаткан мамлекеттик контролдоочу органга (кызмат адамына) кароого жөнөтүүгө тыюу салынат²⁰. Ар бир конкреттүү учурда текшерүүчү органдын чечимдерин, аракеттерин (аракетсиздигин) даттануунун максатка ылайыктуулугу жөнүндө чечимди ишкер өзү, иштин жана кырдаалдын конкреттүү шарттарынан улам кабыл алууга тийиштигин белгилөө керек.

Ошентип, эгерде арыз ээсинин пикири боюнча, мындай чечим, аракет же аракетсиздик менен анын укугу жана эркиндиги бузулган, аларды жүзөгө ашырууга тоскоолдуктар түзүлгөн же кандайдыр-бир милдеттер мыйзамсыз жүктөлгөн жана мындай чечим, аракет же аракетсиздик ал адамдын кызыкчылыктарына түздөн-түз тийген болсо, ишкердиктин бардык субъектилери мамлекеттик текшерүүчү органдын же анын кызмат адамынын чечимин, аракетин же аракетсиздигин даттанууга укуктуу.

Кандайдыр-бир шарттарда сизди чечимдерди, аракеттерди же аракетсиздикти даттануудан баш тартууга ынандырышса, бул баш тартуу жараксыз болуп саналарын белгилөө зарыл. Текшерүүчү кызмат адамынын аракеттери жана ыйгарымдуу органдын чечими жогору турган ыйгарымдуу органга (КРнын Өкмөтү), прокуратура органына же түз сотко даттаныла алат.

4.2. Даттануу процедурасы

Текшерүүлөрдү жүргүзүүдө ишкердик субъектилеринин укуктарын коргоо административдик тартипте да, б.а. жогору турган мамлекеттик контролдоочу органда да

²⁰ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 25.5-п.

(Республикалык мамлекеттик орган, эгерде текшерүүнү областтык МКО же КРнын Өкмөтү өткөрсө), соттук тартипте да, б.а. сотто да даттаныла алат. Арыз менен жогору турган органга баштапкы кайрылуу кийин арыз менен сотко кайрылууга тоскоолдук болуп саналбайт.

Алгач чечимди, аракетти (аракетсиздикти) жогору турган мамлекеттик органга даттануу менен сизде мамлекеттик контролдоочу органдын бул маселе боюнча позициясын аныктоо мүмкүнчүлүгү пайда болот. Кийин, арызга расмий жооптон болочокто сотко мамлекеттик контролдоочу органдар өз позициясын негиздөөгө кандай аргументтерди бере турганын аныктоого мүмкүн. Муну билүү менен, кийин, сиз сотко кайрылып, өзүңүздүн каршы аргументтериңизди сабаттуу негиздей жана зарыл далилдерди өз убагында даярдай аласыз.

Эгерде сиз мамлекеттик контролдоочу органдын чечимин, аракетин (аракетсиздигин) административдик тартипте, б.а. жогору турган мамлекеттик контролдоочу органга арыз берүү жолу менен даттанууну чечсеңиз, мөөнөткө көңүл буруу зарыл, себеби арыз төмөнкүдөн 30 күн аралыгында бериле алат:

1. сиздин укуктарыңыз жана эркиндиктериңиз бузулгандыгы, аларды жүзөгө ашырууга тоскоолдуктарды түзүү же кандайдыр-бир милдеттерди мыйзамсыз жүктөө жөнүндө сизге белгилүү болгон же белгилүү болууга тийиш болгон күндөн;

2. мамлекеттик контролдоочу орган тарабынан мыйзамдарда каралган чечимди кабыл алуу же аракетти жасоо үчүн мыйзамдар менен белгиленген мөөнөт өткөн күндөн.

Кандайдыр-бир себептер менен арызды берүү мөөнөтү өткөрүлүп жиберилсе, бул мөөнөт арызды кароого укуктуу мамлекеттик контролдоочу орган тарабынан калыбына келтириле алат. Арыз жогору турган мамлекеттик контролдоочу органдын турган орду боюнча берилет. Турган орду почталык дареги менен аныкталат.



Арыз берүүчү мамлекеттик контролдоочу органдын (кызмат адамынын) даттанылып жаткан чечимдеринин, аракеттеринин же аракетсиздигинин мыйзамсыздыгын далилдөөгө милдеттүү эмес.

Арыздарды берүү жана кароо кыргыз же орус тилдеринде жүрөт. Жазуу жүзүндөгү арызды жазуу менен төмөнкүлөрдү көрсөтүү зарыл:

1. мамлекеттик контролдоочу органдын аталышы же мамлекеттик контролдоочу органдын кызмат адамынын кызматы, фамилиясы, аты жана атасынын аты (эгер алар белгилүү болсо), анын даттанылып жаткан чечими, аракети же аракетсиздиги;

2. ишкердик субъектисинин фамилиясы, аты, атасынын аты же анын аталышы;

3. ишкердик субъектисинин жашаган же турган орду, же ал боюнча жооп жибериле турган почталык дареги;

4. даттанылуучу чечимдин, аракеттин же аракетсиздиктин маңызы;

5. алардын негизинде ишкердик субъектиси даттанылып жаткан чечим, аракет же аракетсиздик менен анын укуктары жана эркиндиктери бузулду, аларды жүзөгө ашырууга тоскоолдуктар түзүлдү же кандайдыр-бир милдеттенме мыйзамсыз жүктөлдү деп эсептеген шарттар²¹.

Арызды эки нускада жазуу керек. Анын бирин сиз жогору турган контролдоочу органга жөнөтөсүз, а экинчи нускасы (жогору турган мамлекеттик контролдоочу орган тарабынан катталган же почта бөлүмү тарабынан кабыл алынгандыгы жөнүндө белгиси менен) сизде калууга тийиш. Мындай далилдер келечекте сиздин талашты чечүүдө аз эмес маанилүү ролду ойномокчу жана даттануу үчүн берилген мөөнөт сиз тараптан сакталгандыгын күбөлөп турмакчы. Ошондой эле кайрылууда баяндалган шарттарды тастыктаган документтерди **арыз менен кошо бербөө керек, көчүрмөлөрүн тирке коюу жетиштүү.**



Арыз токтоосуз, бирок келип түшкөн күндөн (катталуудан) 30 календарлык күндөн кеч эмес каралууга тийиш.

Сиздин арызды кароонун жыйынтыктары боюнча, жогору турган мамлекеттик контролдоочу орган төмөнкү чечимдердин бирин кабыл алууга тийиш:

1. даттанылуучу чечимди, аракетти же аракетсиздикти мыйзамдуу деп таануу;
2. даттанылуучу чечимди, аракетти же аракетсиздикти толук же жарым-жартылай мыйзамсыз деп таануу.



Эгерде арыз берүүчү 30 календарлык күн аралыгында жооп албаса, арыз анын пайдасына канааттандырылды деп таанылат.

Сиз даттанган чечим, аракет же аракетсиздик мыйзамсыз деп таанылган учурда, жогору турган мамлекеттик контролдоочу орган:

1. кабыл алынган чечимди толук же жарым-жартылай жокко чыгарат жана өз алдынча жаңы чечим кабыл алат;
2. алар жол берилген бузууларды четтетүү максатында жасалууга тийиш аракеттердин чөйрөсүн аныктайт, же эгерде аларды жасоо анын компетенциясында турса, өз алдынча мындай аракеттерди жасайт.

Кызмат адамы тарабынан ага жүктөлгөн кызматтык милдеттерди аткарбоо же талаптагыдай эмес аткаруу фактысы аныкталган учурда аны тартиптик, материалдык,

²¹ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерине текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 23.5-п.

административдик, кылмыш-жаза, жарандык-укуктук жоопкерчиликке тартуу боюнча чаралар көрүлмөкчү.

Чечим кабыл алынгандан кийин сизге арызыңыздын каралышынын жыйынтыктары боюнча кабыл алынган чечимдин көчүрмөсү жиберилет.

Арызды канааттандыруудан баш тартылган учурда, сиз өз укуктарыңызды коргоо үчүн сотко кайрылууга укуктуу экениңизди белгилеп коюу керек. Адатта, административдик тартипте чечиле албаган талаштар соттук тартипте териштирилет. Алардын тараптары мамлекеттик бийлик органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, алардын кызмат адамдары, ошондой эле жарандар жана юридикалык жактар болуп саналган талаштар административдик болуп саналат жана актылары, аракеттери же аракетсиздиги сотко даттанылып жаткан мамлекеттик бийлик органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, алардын кызмат адамдары турган жери боюнча биринчи инстанцияда каралат.

Алардын укуктары жана мыйзамдуу кызыкчылыктары мамлекеттик бийлик органынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын жана алардын кызмат адамдарынын даттанылып жаткан актысы менен бузулган жарандар, юридикалык жактар административдик иштер боюнча арыз берүүчүлөр боло алышат.²²

Арызды мамлекеттик органдын, өз алдынча башкаруу органынын, алардын кызмат адамдарынын актысынын көчүрмөсүн алгандан, же бул актыны чыгаруу жөнүндө сизге белгилүү болгон күндөн үч ай аралыгында сотко берүү зарыл.



*Арызды сотко берүү администрациялык жоопкерчиликке тартуу жөнүндө актыны **кошпогондо**, талашылып жаткан актынын же аракеттин **аракетин токтото тура албайт.***

Мамлекеттик бийлик органдарынын, өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын аракеттерин (аракетсиздигин) даттанууда арыз анын жасалышы жөнүндө сиз билген күндөн үч ай аралыгында сотко берилет.

Сотко арыз төмөнкүлөрдү камтышы керектигин белгилөө зарыл:

1. актынын жана ал актыны кабыл алган органдын же кызмат адамынын аталышын;
2. органдын же кызмат адамынын аракетинин же аракетсиздигинин жана алардын аталыштарынын сүрөттөлүп жазылышын;
3. актынын кабыл алынуу же даттанылып жаткан аракеттин жасалуу датасын;

²² КРнын Жарандык процессуалдык кодексинин 263-бер.

4. талашылып жаткан актыны тапшыруу же актынын көчүрмөсүн алуу, аны менен таанышуу датасын, сотко кайрылып жаткан жак даттанылуучу аракеттин жасалгандыгы жөнүндө билген датаны;

5. кайсы конкреттүү укуктар, эркиндиктер же мыйзамдуу кызыкчылыктар бул акт, аракет же аракетсиздик менен бузулганы жөнүндө көрсөтмөнү;

6. талашылып жаткан акт, аракет же аракетсиздик менен мыйзамдын кайсы беренелери бузулгандыгы жөнүндө көрсөтмөнү;

7. арыз берүүчүнүн даттанылып жаткан актыга, аракетке же аракетсиздикке карата талабын²³.

Арызга талашылып жаткан актыны же анын бөлүгүн тиркөө керек. Эгерде кандайдыр-бир себептерден улам сизде даттанылып жаткан акт жок болгон учурда арызда аны сот тарабынан талап кылууну чагылдыруу зарыл.



Сотто даттанылып жаткан актынын, аракеттин (аракетсиздиктин) мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн далилдөө милдети актыны кабыл алган же аракетке (аракетсиздикке) жол берген мамлекеттик бийлик органына, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органына, кызмат адамдарына жүктөлөт.

Арызды сот өндүрүшүнө алуу маселеси арыз сотко келип түшкөндөн үч күндүк мөөнөттө судьянын жеке өзү тарабынан чечилет. Андан ары сиздин арызыңыз ишти өндүрүшкө алган учурдан бир айдан ашпаган мөөнөттө каралууга тийиш.

Ишкердик субъектилерин текшерүүдө укукка жат аракеттерди (аракетсиздикти) жасашкан **ыйгарымдуу мамлекеттик органдардын кызмат адамдары алардын күнөөсү соттук тартипте аныкталгандан 3 жыл аралыгында ыйгарымдуу мамлекеттик органдарда кандайдыр-бир кызматтарды ээлөөгө укуксуз**²⁴.

Текшерүүнүн жүрүшүндө алар үчүн ишкердик субъектиси административдик жоопкерчиликке тартылууга тийиш болгон мыйзамдардын талаптарын бузуулар аныкталган учурда, административдик укук бузуу жөнүндө иш боюнча токтомду даттануу жана административдик жазаны колдонуу жөнүндө токтомду аткаруу КРнын Административдик жоопкерчилик жөнүндө кодексинин талаптарына ылайык жүргүзүлөт.

Ошентип, административдик укук бузуу жөнүндө иш боюнча токтомду жогору турган ыйгарымдуу органга да (Республикалык мамлекеттик орган, эгерде текшерүүнү областтык МКО же КРнын Өкмөтү өткөрсө), сотко да даттанууга болот.

²³ КРнын Жарандык процессуалдык кодексинин 264-бер.

²⁴ “Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө” КРнын мыйзамынын 20-бер. 2-п.

Административдик укук бузуу жөнүндө иш боюнча токтомду жогору турган органга даттануу көрсөтүлгөн токтомду сотто кайталап даттануу үчүн тоскоол болуп саналбайт.



Арыз берүү арыз сотто каралганга чейин административдик жаза салуу жөнүндө токтомдун аткарылышын токтото турат.

Административдик укук бузуу жөнүндө иш боюнча токтомга арызданууну сиз өзүңүзгө токтомдун көчүрмөсү тапшырылган же сизге административдик жаза салынганы жөнүндө токтомдун мазмуну жаыярланган күндөн **он күн аралыгында бере аласыз.**

Административдик укук бузуу жөнүндө иш боюнча токтомго арыз ал келип түшкөндөн он күн мөөнөттө каралат.

Административдик укук бузуу жөнүндө иш боюнча өндүрүштүн катышуучуларынан өтүнүчтөр келип түшкөн учурда, же иштин шарттарын кошумча аныктоо зарылчылыгында, ишти кароо мөөнөтү судья же ишти карап жаткан орган (кызмат адамы) тарабынан узартылышы, бирок он күндөн ашыкча эмес узартылышы мүмкүн²⁵.

Административдик укук бузуу жөнүндө иш боюнча арызды кароо менен жогору турган орган төмөнкү чечимдердин бирин кабыл алат:

1. токтомду өзгөртүүсүз, а арызды, сунушту – канааттандыруусуз калтыруу жөнүндө;
2. токтомду өзгөртүү жөнүндө;
3. эгерде арызды кароодо токтом укуктуу эмес орган (кызмат адамы) тарабынан чыгарылганы аныкталса, токтомду алып салуу жана ишти ведомстволуулугу боюнча кароого жөнөтүү жөнүндө;
4. токтомду алып салуу жана ишти токтотуу жөнүндө.

Арызды кароонун жыйынтыктары боюнча чечим токтом түрүндө чыгарылат. Административдик укук бузуу жөнүндө иш боюнча токтом тиешелүү жогору турган органга (кызмат адамына) же райондук (шаардык) сотко даттанылышы мүмкүн.

Административдик жаза салуу жөнүндө токтом бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, ошондой эле кызмат адамдары, жарандар жана алардын бирикмелери, менчик формасына карабастан юридикалык жактар үчүн аткарылууга милдеттүү.

²⁵ КРнын Административдик жоопкерчилик жөнүндө кодексинин 585-бер.

V. КАЙТАЛАП ТЕКШЕРҮҮ

5.1. Кайталап текшерүү түшүнүгү

Сиз текшерүүнүн натыйжаларын даттанган учурда, кийин сиздин арызыңыздын негизинде контролдоочу орган тарабынан кайталап текшерүү жүргүзүлүшү мүмкүн.

Кайталап текшерүү – бул ишкердик субъектисинин пландуу текшерүүнүн натыйжаларына арызынын негизинде мамлекеттик контролдоочу орган тарабынан жүргүзүлүүчү текшерүү²⁶.



Мурдагы текшерүүнүн даттанылган натыйжасы гана кайталап текшерүүгө жатат.

Кайталап текшерүү ишкердик субъектисинин текшерүүнүн натыйжалары менен макул болбогон учурунда гана жүргүзүлөт. Кайталап текшерүүнү жүргүзүүгө негиз болуп текшерилип жаткан ишкердик субъектисинин текшерүүнүн натыйжасын мамлекеттик контролдоочу органга даттануусу кызмат кылат.

Тиркеме 1де жогору турган контролдоочу органга же сотко кызмат адамынын аракетине же аракетсиздигине арыз берген учурда жогору турган контролдоочу органга арыздын жана сотко даттануунун үлгүлөрү берилген.

VI. РЕКОМЕНДАЦИЯЛАНУУЧУ НОРМАТИВДИК УКУКТУК АКТЫЛАР

1. Кыргыз Республикасынын Административдик жоопкерчилик жөнүндө кодекси.
2. Кыргыз Республикасынын Жарандык процессуалдык кодекси.
3. “Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамы.
4. “Кыргыз Республикасындагы лицензиялык-уруксат берүү системасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамы.
5. КРнын Өкмөтүнүн 2007-жылдын 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобо.
6. КРнын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 26-октябрындагы №679 токтому менен бекитилген Жогору эпидемиологиялык тобокелчиликтеги объектилерде ишкердик субъектилерин пландуу текшерүүлөрдү жүргүзүүдө тобокелчиликти баалоонун критерийлери жөнүндө жобо.
7. “Ишкердик ишмердүүлүктү жүргүзүүдө тобокелчилик даражасын баалоонун критерийлерин бекитүү жөнүндө” КРнын Өкмөтүнүн 2012-жылдын 18-февралындагы №108 токтому.

²⁶ КРнын Өкмөтүнүн 2007-ж. 6-ноябрындагы №533 токтому менен бекитилген Ишкердик субъектилерин текшерүүлөрдү жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун 3.2.5-п.

Ишкердик субъекттерин инспектордук текшерүүлөдү каттоо китеби

(ишкердик субъектинин толук аталышы, дареги, катталган күнү жана орду, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин күбөлүгүнүн реквизиттери же Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин күбөлүгүнүн реквизиттери)

	Текшерүү жүргүзүүчү мамлекеттик контролдоочу органдын аталышы	Кызмат адамынын аты-жөнү, кызматы, күбөлүгүнүн номери, тапшырманын реквизиттери	Текшерүү предметинин түрү жана маселелери	Текшерүү башталган жана аяктаган күн	Жашыруун маалыматтарды ишкердик субъектинин макулдугусуз таратпоо жөнүндө милдеттенме Кызмат адамынын колу	Эскертүү
	2	3	4	5	6	7

Ишкердик субъектти текшерүү жүргүзүүгө тапшырма

Код _____ Каттоо номери № _____ 200 ____-ж.
 _____ баштап 200- ж. _____ чейин жарактуу

_____ (мамлекеттик контролдоочу органдын аталышы)

_____ (аты-жөнү, кызматы, күбөлүктүн номери)

_____ (аты-жөнү, кызматы, күбөлүктүн номери)

_____ текшерүү жүргүзүүнү тапшырат
 _____ (текшерүүнүн түрү)

_____ (текшерилчү субъекттин аталышы же аты-жөнү., дареги, ИНН)

максаты _____
 _____ (текшерүү предметинин маселелери)

негизи _____

Жүргүзүү мөөнөтү 200 ____-ж. _____ 200 ____-ж. _____ чейин,

Текшериле турган мезгил _____ 200- ж. _____ 200 ____-ж. чейин.

Жетекчи _____

_____ (кызматы)

_____ (колу)

_____ (Ф.А.А.А.)

М.О. «__» _____ 200__-ж.

Макулдашылды: _____

_____ (Ишкердикти колдоо жана өнүктүрүү боюнча ыйгарым

_____ укуктуу мамлекеттик орган)

Жетекчи _____

_____ (кызматы)

_____ (колу)

_____ (аты-жөнү)

М.О. «__» _____ 200__-ж.

Текшерүү мөөнөтүн узартуу 200 ____-ж. _____ баштап 200 ____ж. _____ чейин.

Текшерүүчүлөрдүн курамын өзгөртү _____

_____ (аты-жөнү., кызматы, күбөлүгүнүн номери)

Жетекчи _____

_____ (кызматы)

_____ (аты-жөнү)

_____ (колу)

М.О. «__» _____ 200__-ж.

Эскертүү: бул документ текшерилген субъектте текшерүү жүргүзүлгөнү жөнүндө фактыны тастыктаган расмий документ катары калат.

ТАПШЫРМАГА КАРАТА МААЛЫМАТТАР

_____ текшерүү жүргүзүлдү _____
 _____ (текшерүүнүн түрү) _____ (мамлекеттик контролдоочу орган)

_____ (аты-жөнү, кызматы, күбөлүктүн номери)

(аты-жөнү) кызматы, күбөлүктүн номери)

(текшерилчү субъекттин аталышы, дареги. ИНН)

Жүргүзүү мөөнөтү 200__-ж. _____ баштап 200__-ж. _____ чейин

Текшерүүнүн жыйынтыктары: _____
(тартип бузуу аныкталган жок, аныкталды. - укуктук актынын конкреттүү нормасын көрсөтүү керек,
түзүлгөн актынын, протоколдун реквизиттерин көрсөтүү керек)

(текшерүүчүнүн аты-жөнү, колу, күнү) «__» _____ 200__-ж.

Текшерилген ишкердик субъектинин кызмат адамы _____

(аты-жөнү., кызматы, телефону)

Жүргүзүлгөн текшерүү боюнча пикирлер жана сунуштар: _____

Текшерүү жүргүзүүнүн иш жүзүндөгү мөөнөтү 200__-ж. _____ баштап 200__-ж. _____ чейин.

(Колу, аты-жөнү, күнү)

Эскертүү: тапшырманын көчүрмөсү текшерүү мөөнөтү аяктагандан кийин ыйгарым укуктуу мамлекеттик органга берилет

(жогору турган контролдоочу орган)
Начальник: _____
(ФАА)

(аталышы, ФАА, дарек)

Мамлекеттик контролдоочу органдын (кызмат адамынын) аракетине арыз

«___» _____ -ж. «_____» ЖЧКсына (жеке ишкерге) _____
(текшерүүчү органдын аталышын, кызмат адамынын ФАА көрсөтүлгөн) пландуу
текшерүү жүргүзүлгөн. Текшерүү жүргүзүү процессинде текшерүүчү органдын кызмат
адамы, атап айтканда: _____, төмөнкү талаптарды койду, алар мыйзамсыз
болуп саналат:

(текшерүүчү органдын же кызмат адамынын укукка жат аракеттери
көргөзүлсүн).

Жогоруда көрсөтүлгөн талаптар мыйзамсыз болуп саналат, себеби төмөнкүлөргө
каршы келет (мыйзамдардын нормасын көрсөтүңүз).

Кыргыз Республикасынын Жарандык процессуалдык кодексинин 263-беренесине
ылайык, даттанылып жаткан акт, мамлекеттик бийлик органынын, жергиликтүү өз
алдынча башкаруу органынын жана алардын кызмат адамдарынын аракеттери же
аракетсиздиктери менен укуктары жана мыйзамдуу кызыкчылыктары бузулган жарандар,
юрдикалык жактар баш ийүүчүлүк тартиби боюнча жогору турган органда же анын
кызмат адамында, же сотто талашууга укуктуу.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде,

ӨТҮНӨМ:

1. Текшерүү органы тарабынан (органдын аталышы же кызмат адамынын ФАА)
жасалган төмөнкү аракеттерди _____ (мыйзамсыз аракеттер саналсын) мыйзамсыз
деп табууну.

Тиркеме:

1. Арызда баяндалган жүйөөлөрдү тастыктаган документтер.

«___» _____ 20 -ж.

(колу)

_____ сотуна

(соттун аталышы)

Доогер: _____

(аталышы, ФАА)

Дареги: _____

Жоопкер: _____

(нормативдүү эмес укуктук актысы
даттанылып жаткан мамлекеттик органдын
аталышы)**Нормативдик эмес укуктук актыны жараксыз деп таануу жөнүндө АРЫЗ**

«_____» _____ 20 -ж. (нормативдик эмес укуктук актысы даттанылып жаткан мамлекеттик органдын аталышы), мындан ары текшерүүчү орган тарабынан «_____» ЖЧКсын (жеке ишкерди) пландуу текшерүү жүргүзүлгөн. Пландуу текшерүүнү жүргүзүүнүн натыйжалары боюнча «_____» _____ 20 -ж. текшерүү актысы түзүлгөн. Бул актынын негизинде «_____» ЖЧКсын (жеке ишкерди) административдик укук бузгандык үчүн жоопкерчиликке тартуу жөнүндө чечим (№ жана датасы) чыгарылган.

Доогер тарап текшерүүчү органдын чечими менен төмөнкү негиздерде макул эмес:
(текшерүүдө аныкталган шарттар баяндалсын, алардын негизинде, арыз ээсинин пикири боюнча, текшерүүчү орган тарабынан бузулган тыянактар, талааш укук мамилелерин жөнгө салуучу мыйзам нормалары, нормативдик актылар көргөзүлсүн, ал бузуу эмнеден көрүнгөнү көрсөтүлсүн).

Жогоруда көрсөтүлгөндөрдүн негизинде, _____ беренелерди жетекчиликке алуу менен (мыйзамдардын конкреттүү нормалары көрсөтүлсүн)

ӨТҮНӨМ:

1. _____ (анын нормативдүү эмес укуктук актысы даттанылып жаткан мамлекеттик органдын аталышы) тарабынан чыгарылган (нормативдик эмес актынын так жана толук аталышы, анын номери, датасы, чечимдин конкреттүү пункттары көрсөтүлөт) жараксыз деп табууну (толук же жарым-жартылай).

Тиркеме:

1. Талашылып жаткан нормативдик эмес актынын көчүрмөсү.
2. Арыздын көчүрмөсүнүн кызыкдар тарапка тапшыруу жөнүндө же арыздын көчүрмөсүнүн кызыкдар тарапка жөнөтүлгөндүгүн тастыктаган жана башка зарыл документтер (атап айтканда, маалымдоосу менен заказ кат менен жөнөтүү жөнүндө почта квитанциясы).
3. Арыз берүүчү өзүнүн талаптарын негиздеп жаткан шарттарды тастыктаган документтер (текшерүү актысы, текшерүү актысына тиркеме).

" _____ " _____ 20-- -ж.

_____ (колу)